

JOOST VANDECASTEELE

VERLOS
ONS
VAN HET
KWAAD

B&L

If you change the society and a culture, the politics will follow.

— ANDREW SULLIVAN

Brussel 2015

Een volledige stad was in sluimerstand gezet, pas opnieuw op te starten na het invoeren van het correcte wachtwoord: het cijfer drie. Maar zolang de som van alle aanwijzingen, analyses, opgevangen terreurdreigingen en nat vingerwerk niveau vier opleverde, bleef Brussel een gigantisch betonnen lijf dat zijn adem inhield om de aangekondigde ontploffing te incasseren.

De reden voor deze afgedwongen stilte waren de bloedige aanslagen in Parijs een week eerder. Automatisch kleefde men het woord 'laf' ervoor, deels bedoeld als een postume belediging aan die bomgordelbrigade, maar als verwijt even krachtig als een flauwe foei. Haar handelen hoorde men niet te meten op een schaal van moed, maar in functie van haar efficiëntie. Daarin was ze wonderwel geslaagd, door een half continent te doen verstijven van schrik en de Europese hoofdstad in de hoogste staat van paraatheid te brengen en een lockdown af te dwingen.

Wat nu precies had geleid tot de beslissing om iedereen binnenshuis te houden, bleef een mysterie. De burger werd behandeld als een hysterisch kind en gesust met platitudes over haat verslaan met levenslust. Dezelfde soort onzin had men ook te horen gekregen toen in hetzelfde jaar de halve redactie van het tijdschrift *Charlie Hebdo* werd uitgemoord.

Steeds opnieuw dook dezelfde leugen op dat gewoon een beetje leuk doen die notoir humorloze terroristen wel klein zou krijgen. Alsof de broers Kouachi op 7 januari de kantoren van dat tijdschrift waren binnengestormd om te komen klagen over iets te weinig geslaagde woordgrapjes en een iets te cryptisch kruiswoordraadsel. Alsof het werkelijk draaide

rond gekwetste gevoelens, en een plechtige belofte om nooit meer iets stouts op papier te zetten voldoende zou zijn.

De twee broers met wapens gekocht in Brussel hadden voor het magazine gekozen met hetzelfde argument dat aangewend werd om vliegtuigen te vereenzelvigen met de Twin Towers: er was achteraf niet veel extra uitleg nodig. En sneller dan de terroristen ooit konden hopen, veranderde de reactie op het bloedvergieten van 'Nee, toch niet *Charlie Hebdo*' naar 'Ja, natuurlijk *Charlie Hebdo*'.

Na een lawine aan trieste cartoons, die heel het punt van een humoristische spotprent een beetje ondermijnde, kwam de oproep om terrorisme te bedwingen met nog meer gezelligheid. Dat advies was al even doeltreffend als een brand blussen met papiertjes waarop het woord water stond geschreven. Dacht men echt dat na genoeg dronken polonaises en uitbundige paasbrunches beelden zouden opduiken van totaal verslagen psychopaten met tranen en snot in de baard die uit een groezelige grot kwamen gesloft met hun verzameling VHS-porno in een winkelzakje en de mededeling dat die ene ladies' night in discobar 'Mimi's Mini Ministerie van Minzame Mayhem' de druppel was om de strijd tegen het decadente Westen op te geven?

Integendeel zelfs, het enige wat deze Lang Leve Ons-periode opleverde, was het aanleveren van nieuwe doelwitten, want die vrijdag de dertiende daagden in Parijs negen schutters uit het Brusselse op. Ze waren behangen met bommen en verdeelden zich in groepjes van drie die in het wilde weg mensen neermaiden op de terrassen van restaurants, naast de Stade de France en in de concertzaal van de Bataclan.

Opnieuw, aanslag na aanslag, werd heel de bevolking via allerlei kanalen panisch toegeschreeuwd dat men godverdomme kalm moest blijven, en dat zij die het beter wisten

ermee bezig waren. Maar op het moment dat Brussel op slot ging, was er nog helemaal niets meegedeeld over het gevaar dat de stad bedreigde.

Enter Koen B.

Een 35-jarige en ietwat geblokte man met de eerste sporen van grijze haren boven zijn spitse oren. Samen met Felix, zijn zoon van zes, verliet hij zijn appartement in Kuregem op een steenworp van het Zuidstation, wat de hoge huurprijs verklaarde, en betrad een bedaarde stad.

Collega's zouden hem later omschrijven als bedachtzaam, zelfs wat bedrukt, zeker na zijn scheiding. Als IT-support engineer kon Koen B vaak thuiswerken, maar hij koos ervoor om minstens twee keer per week op kantoor te verschijnen. Dat hielp om zich naar eigen zeggen niet helemaal een cliché te voelen. Gesprekken bij het koffieapparaat bleven stevast gemoedelijk. Ook gaf hij eens te kennen het nieuws niet echt te volgen.

Zo wist hij op dat moment niet dat een schietpartij in Saint-Denis op woensdag 18 november tussen de Franse politie en een groep terroristen alles in een kolkende stroomversnelling zou brengen. Bij dat gewelddadige treffen werden meer dan vijfduizend schoten gelost en een stuk of twintig granaten naar binnen gesmeten, allemaal om niet meer dan drie mensen uit te schakelen.

Een van hen was de 27-jarige Abdelhamid Abaaoud die gezien werd als het brein achter de aanslagen in Frankrijk. Hij bereikte een weinig te benijden beruchtheid dankzij dat ene IS-videofragment waarop hij met een zelfgenoegzame glimlach tussen zijn pluizige baard pochte dat hij vier lijken had hangen achteraan zijn 4x4, als een perverse versie van de kerstslee. Het duurde even voor hij herkend werd na het incasseren van ruwweg geteld vijfhonderd kogels.

De tweede aanwezige was zijn nicht Hasna Ait Boulahcen die het appartement op haar naam huurde. Zij stierf toen de derde persoon zichzelf tot ontploffing bracht. Zijn uiteengereten lijf kon pas twee maanden later geïdentificeerd worden als de 25-jarige Chakib Akrouh uit Molenbeek. Hij had ook aan de aanslagen in Parijs deelgenomen. De overige 4500 kogels die niet in lichamen waren beland, hadden de flat herleid tot een compacte oorlogszone van een paar vierkante meter.

Koen B had ook geen flauw vermoeden van het feit dat tijdens de nacht van 13 november een wagen uit Molenbeek richting het belaagde Parijs vertrokken was. De reden was het ophalen van een onontpofte collega, wat later verklaard werd als een modale vriendendienst van ruim zeshonderd kilometer. Terwijl iemand als Koen vriendschappen liet verwateren van zodra hij in plaats van een metro een bus moest nemen om iemand te gaan bezoeken.

Hij wist niet dat op de achterbank van die grijze Golf Salah Abdeslam zat, de meest gezochte van onze lokaal gekweekte terroristen. De reconstructie van zijn geslaagde terugkeer zou menig handpalm op voorhoofd uit ongeloof veroorzaken. Want reeds om half zeven de ochtend na de aanslagen werd hij gelinkt aan de teruggevonden VW Polo bij de Stade de France. De verhuurfirma kon zijn naam bevestigen. Toch werd deze cruciale informatie niet gedeeld.

Zo kon de wagen met Abdeslam onderweg naar België zich tot driemaal toe onttrekken aan een politiecontrole, de laatste rond negen uur bij de Péage de Cambrai. Ondanks alle aanwijzingen, zoals Belgische nummerplaten, een opvallend nerveuze chauffeur en een passagier die slaap veinsde, mochten ze na een snelle identiteitscontrole en een paar oppervlakkige vragen telkens doorrijden.

De naam Abdeslam en zijn betrokkenheid bij de moordpartijen bereikten hoogstens een kwartier later dat laatste checkpoint net voor de grens, maar dan was de grijze Golf al lang op Belgisch grondgebied, met walmen van weed uit elk open raam als een stoomboot uit Spanje. Salah werd door zijn knechten naar het Koning Boudewijnstadion gebracht, iets buiten de hoofdstad, want helemaal op en af rijden naar Parijs zagen ze wel zitten, maar de ring rond Brussel was iets te veel gevraagd.

Na een tussenstop in Schaarbeek, voor een nieuw kapsel en verse kleren, belandde hij uiteindelijk in Molenbeek, voluit Sint-Jans-Molenbeek, net als Sint-Joost-ten-Node een biotoop voor meerdere islamitische extremisten die hoogstwaarschijnlijk het voorvoegsel Sint als pure provocatie zagen.

Koen B wist op dat moment nog niet dat de thuiskomst van Abdeslam en het wisselen van onderduikadressen een reeks gebeurtenissen in gang zouden zetten die uiteindelijk zouden leiden naar de volgende aanslag in Brussel, zoals elke terreurdaad een prelude voor de volgende was. Het oorspronkelijke plan was wel om voor de zoveelste keer toe te slaan in Frankrijk. Een aanslag in België vond men immers van weinig ambitie getuigen, wat het zelfvertrouwen van het fragiele land nog meer de dieperik induwde.

Volgens Koen zouden ze niet eens durven toeslaan in Brussel. Toch niet in dezelfde stad waar die kerels onderaan de ladder van de drugshandel bengelden, waar ze hun neefjes imponeerden met dollemansritjes in kortstondig gehuurde BMW's en waar ze hun nichtjes begeleidden tot aan de schoolpoort. Toch niet hier, dacht hij, ervan overtuigd dat de familie van de schutters menselijke schilden zou vormen en zo hen allen beschermen tegen hun ongebreidelde razernij.

Maar in de dagen na de aanslagen in Parijs begon zijn ooit onwrikbare naïviteit wat af te kalven. Zo leek zijn zoekhistorie toch te suggereren, aangezien hij uren zou spenderen aan het lezen over wat zich in Frankrijk had afgespeeld, zeker wanneer duidelijk werd wie er allemaal bij betrokken was. Het feit dat deze individuen bijna stuk voor stuk afkomstig waren uit het Brusselse zorgde ervoor dat hij steeds minder overtuigd klonk als zijn zoon hem bevreesd vroeg of ze echt veilig waren.

Er groeide een onrust in hem. Hij wou het antwoord weten op de fundamentele vraag waarom die kerels zo gretig moordden, waarom ze een niet te stillen goesting in verwoesting koesterden. Elke verklaring inzake religie of sociale klasse schoot tekort bij het bestuderen van hun achtergrond. Hij leek steeds meer te geloven dat hun extreme daden voortvloeiden uit een dogma van vernieling als voorrecht. Hun bedoeling was niet om territorium te claimen, want de straten van deze stad bezaten ze al, maar om alles te herleiden tot een woestijn waar zij zouden zegevieren, een nieuwe apocalyptische survival of the fittest. Hun dystopische gedachte leek gebaseerd op een mengeling van Mad Max-films en lokaal gedraaide *low budget* hiphopvideo's.

Heel de stad leek vaak in de greep van het idee dat totale chaos een nieuw scheppingsverhaal zou opleveren. De eeuwenoude boutade van 'ik denk dus ik ben' bleek verworden tot 'ik verwoest dus ik beslis'. Koen betwijfelde of de steeds sneller op elkaar volgende opflakkingen van agressie wel sporadische uitbarstingen waren, hij geloofde dat ze veeleer deel uitmaakten van een hallucinant groots plan. Er leek wel een groots complot te groeien dat op fluistertonen de ronde deed op de straathoeken van Molenbeek en andere gemeentes rondom Brussel, onhoorbaar voor geheime diensten en

brave burgers, maar kristalhelder verwoord voor zij die niks liever wilden horen.

Tot dan toe had Koen zich laten sussen door zalvende woorden van uiterst welwillende politici en activisten die elk bloeddorstig geweld wegwimpelden als een louter socio-economische uitlaatklep. Of zelfs als legitiem politiek verzet tegen (schrapp wat niet past) werkloosheid, verveling, kolonisatie van een eeuw geleden of in sommige gevallen gentrificatie, alsof elke uitgebrande auto een compensatie was voor elke afgeschafte parkeerplaats.

Alsof de stad zelf geen morzel schoonheid aanvaardde kon en elke poging tot beterschap tegengehouden moest worden onder het mom van het eerlijk verdelen van wanhoop, met het idee 'dan zijn we samen miserabel'.

Die milde herfstdag in november stak Koen met zijn zoon de zes rijstroken over die als een vuile gracht van asfalt de Brusselse vijfhoek omringden. Achter hen verrees het station Brussel-Zuid als een middeleeuwse burcht. Zoals het een kasteel betaamde, claimde het alle velden rondom. Een dorre betonnen vlakte waar geen spikkeltje groen groeien mocht omdat er een paar weken per jaar een heuse kermis ter vermaak haar tenten opsloeg.

In datzelfde treinstation stapte in augustus van dat jaar Ayoub El Khazzani de Thalys richting Parijs op in het bezit van een kalasjnikov, een pistool, meerdere kogelmagazines, een boxcutter en een fles vol benzine.

Maar voor hij een schot lossen kon, deed El Khazzani wat elke egoïstische eikel zich permitteerde in de trein, zonder oortjes zijn telefoon op vol volume zetten zodat zes coupés verder iedereen zijn playlist van *the greatest kill infidels hits* horen kon. Dat ondermijnde zijn poging tot verrassingsaanval enigszins en zorgde ervoor dat hij overmeesterd

werd door een groepje gealarmeerde Amerikaanse soldaten op vakantie. Daarna mocht het drietal zichzelf vertolken in een verfilming geregisseerd door Clint Eastwood.

Achteraf beweerde de advocate van de gefaalde massamoordenaar dat deze treinreizigers eigenlijk niks te vrezen hadden en dat hun ernstige verwondingen volkomen hun eigen schuld waren. Het was een misverstand met lichte tinten van racisme, vertelde ze in een interview, en mocht men zijn ware intenties weten, iedereen zou eens goed gniffelen, beloofde ze. Het was geen lang op voorhand geplande daad van terrorisme, verklaarde ze in zijn naam, hij had dat volledige arsenaal simpelweg gevonden in een parkje vlak bij het treinstation en het plan was om een doodeerlijke overval te plegen. Als dat al niet meer mocht.

Het werkelijk onwaarschijnlijke aan deze uitvlucht was niet hoe gemakkelijk vuurwapens te verkrijgen waren in Brussel, dat feit was al tot treurens toe bevestigd door pers en politie. Maar onwaarschijnlijk was wel de leugen dat er dus iets als een park zou bestaan in de buurt van Brussel-Zuid, laat staan een magische oase waar buskruit als zaadjes in de grond werd gestopt om uit te groeien tot bomen waar men gerijpte kogels van kon plukken.

Hoe deze straatarme 'overvaller' zich een eersteklastreinkaartje voor de Thalys kon permitteren, was irrelevant vond de advocate en ze verzweeg zedig dat El Khazzani een tijdje in hetzelfde Hongaarse hotel vertoefde als de net doodgeschoten Abdelhamid Abaaoud.

Later tijdens het proces zou de verdediging eisen dat Clint Eastwood als getuige zou optreden, aangezien zijn film *The 15:17 to Paris* een vertekend beeld van de gebeurtenissen zou schetsen, wegens geen weergave van zijn paar seconden twijfel. Het verzoek zou worden geweigerd en El Khazzani zou levenslang krijgen.

Nietsvermoedend zetten vader en zoon hun tocht door Brussel verder, langs de lange rij illegale taxi's die elke dag volgepropt met passagiers op en af naar Parijs reden, een stuk goedkoper dan een Thalysticket. Ze liepen langs de nooit gesloten nachtwinkels gedrapeerd in de fletse kleuren van telecombedrijf Lycamobile dat koppig volhardde in het onwettig verkopen van anonieme prepaid telefoonkaarten benut door terroristische netwerken en oplichters. Zolang het bedrijf keurig zijn boetes betaalde, greep de Belgische staat niet in. Ze passeerden ook de Braziliaanse eettentent met hun ellenlange menukaarten vol schrijffouten, wat volgens Koen altijd een teken van goed eten was. Iets verderop kwamen ze aan het imposante Scientologygebouw waar de begroetster die met het voetpad vergroeid was Koen steeds aansprak in het Frans, gevolgd door Engels en dan gebrekkig Spaans, nooit in het Nederlands. Dat vormt toch wel een struikelblok in hun ambitie om heel de wereld en nog een paar planeten te rekruteren, bedacht hij.

Zelfs de islamitische gebedsgenezers die hun papertjes in ieders brievenbus propten waarop ze je 'echtgenotes trouwer dan een hond' garandeerden, deden meer moeite en zwierden tenminste hun homofobe promopraatje doorheen Google Translate. En dat deden ook de autodealers die onder je ruitenwissers hun in bulk gedrukte kaartjes staken met daarop de belofte om ook 'gewonde wagens' over te kopen.

Eerder dat jaar had Koen B een ellenlange Facebookpost gepubliceerd met de stelling dat het enige voordeel van Nederlandstalig te zijn in Brussel erin bestond dat hij schaamteloos vervelende vragen op straat mocht ontwijken, vooral dan de smeekbedes geuit door die dealers van schuldgevoelens met hun clipboards, of hij lid wou worden van Unicef of Dokters Duwen Daklozen of zoiets.

Want hoe goed je ook liep te zigzaggen, schreef hij, ze zagen jou al van verre komen met je handen vol winkelzakken gevuld met dvd's van series die waarschijnlijk over een week op Netflix zouden staan, zodat je onmogelijk beweren kon dat je geen cent op overschot had. Dus de truc was om extreem enthousiast te antwoorden, in het Nederlands. Daarom mompelde Koen nooit een 'non', maar reageerde meestal met 'het benieuwt me uitermate, vertel gerust verder, mijn beste'. Waarna ze het gewoonlijk opgaven. En zo was het zijn schuld niet dat hij niks gegeven had in de strijd tegen lepra, want Koen verstond de uitleg niet. Dan lag het aan die sukkel met zijn clipboard. Hij had maar Germaanse moeten studeren in plaats van Geschiedenis met als specialiteit dinsdagen. Normaal was die strategie op straat met succes verzekerd, behalve dan die ene keer en dat was de aanleiding voor zijn relaas.

Zo beschreef Koen hoe hij voor de zoveelste maal aangesproken werd, deze keer door iemand die niet van opgeven wist, misschien moest hij die dag een quotum halen. De jongeman opende met een uitbundige 'bonjour', Koen reageerde even gezwind als altijd en de kerel pareerde met een misdaad tegen de Engelse taal.

Want voor een Franstalige in Brussel bestonden er maar vier talen in de ganse wereld: Frans, luidruchtig Frans, versimpeld Frans en Canadees Frans, wat gewoon onverstaanbaar Engels was. En dat laatste probeerde hij uit op Koen, aangemoedigd door het geveinsde enthousiasme van zijn prooi. Noem het mannelijke trots of misplaatste ijdelheid, maar Koen weigerde te veinzen dat hij ook geen Engels kende en saboteerde zo zijn enige ontsnappingsroute.

Op het moment dat Koen met een dik Amerikaans accent een korting op het maandelijks lidgeld probeerde te bedisselen, verscheen achter hem een sensationeel bezwete

dakloze in ontbloot bovenlijf. Het haar op zijn rug had de vorm van vleugels als bij een corpulente engel die wegens acuut overgewicht uit de hemel was gecrasht en zich nog wat groggy voelde door de impact op de aardkorst. Bij het aanhoren van Koen die één keer het woord 'dude' ertussen gooide, kwam de verwarde man tot de enige logische conclusie die zijn onlogische kop kon maken, namelijk dat die blanke met zijn warrig bruin haar en een tas van de Mediamarkt de toenmalige eerste zwarte president van de Verenigde Staten Barack Obama was. En bijgevolg moest sterven. Als wraak voor Bin Laden. Of zoiets. Dat waren toch de enige twee namen die Koen opving in de gemompelde klankenbrij achter hem.

Koen weekte zich los uit het verkooppraatje en zette zijn tocht te voet verder. De dakloze vent besloot hem te volgen. Al snel werd Koen zijn nabijheid gewaar en hoorde hem iets in het Arabisch bazelen. Toch voelde Koen geen vrees. Misschien lag het aan de ongezonde omvang van de bedelaar, en de geruststelling dat mocht het ooit tot een treffen komen, Koen zijn kans wel hoog inschatte. Hij had gewoon geen zin in de plakkerige sensatie van dat glibberige lijf tijdens een mogelijke worsteling.

Met die zot in zijn kielzog, even gedwee en helaas even harig als een schoothondje, ging Koen straat in straat uit, te traag om hem echt af te schudden. Tot hij tussen het gehijg en het geprevel een klikkend geluid ontwaarde, alsof de dakloze in zijn hand een kever kapot kraakte. Pas wanneer een genster zich even vastbeet in zijn onderarm besefte Koen dat de man hem trachtte in brand te steken met een onwillige aansteker. Deze irritante achtervolging transformeerde in een moordpogingske, van dezelfde orde als een poging om iemand neer te steken met een tandenstoker. Nog steeds voelde Koen geen doodsangst, maar wel iets meer twijfel